

utolsó szögletében, legalábbis a nagy egyházpolitika szemszögéből nézve. És ott kinn csinálta végig a maga tanfolyamát. Ott tanulta meg az Egyházat a kívülről élők szemével látni, az iszlám és a különvált keleti egyházak szemével. És megértette, hogy emberek várnak ránk és kiáltanak: Segítsetek rajtunk!

Valahányszor magánéletünkben és mint egyház is fejfel szeretnénk a falnak menni, vizsgáljuk meg, nem kell-e mérlegelnünk a másik lehetőséget is: azt, hogy Jézus Lelke akadályoz, mert más úton akar bennünket vezetni! És akkor minden attól függ, követjük-e a Léleknek ezt a sürgetését, mert — mint Pál mondja — „akik Isten Lelkétől vezetetik magukat, azok Isten gyermekei“ (Róm 8,14).

Zalotay József

HÁLAADÁS, KEGYELEM ÉS A SZENTEK KÖZÖSSÉGE

2Kor 1,3-11

A korintusiakhoz írt második levél bevezető része Istennek szóló hálaadás. Nem szokáskívánta frázis, mint a mi levélkezdő „remélem, mindannyian jól vagytok“-unk, hanem Szent Pál kereszténységének kifejezése. Istenben nincs árnyék és sötétség. Ő „a vigasztalás Istene“. Nem olcsó érzelmekkel hat ránk, hanem úgy enged szenvedni, hogy a szenvedés értelmét előre felmagasztalta a Krisztussal való együtt-szenvedésben. Ez a vigasztalás: a megváltás, és a vele való, kegyelemként kapott együtt-szenvedés. A vigasztalás azután örömben és emberi érzelmekben is testet ölt, emberi szavakkal, emberi tettekkel műveli Isten művét.

Hogyan vigasztal Isten a szenvedésben? Úgy, ahogy a Vigasztaló Szentlélek. Emlékünkbe idézi Krisztus szenvedését és mindenható közbenjárását. Ennek a közbenjárásnak földi vetülete a szentek közössége, a kegyelem vérkeringése Krisztus testében. Azért vigasztal az Isten minket, hogy általunk másokat vigasztaljon. Mindegy, hol kezdjük ezt a kört. Isten semmit sem tesz értem, amit másokért már meg ne tett volna, és semmit sem tesz másokért, ami nekem ne válnék javamra. Bennünk van az Isten, Krisztus Testében. Ami valóságosan összekapcsol, az nem a latin nyelv, nemcsak a dogmák, nemcsak az Egyház látható egysége, hanem Szent János nyelvén a vigasztaló Szentlélek, Szent Pál kifejezésével az irgalom Atyja, akinek Fiában élünk, de már nem mi, hanem Krisztus él bennünk. Istenről Pálra árad a kegyelem, Pálról a hívekre, a hívekről vissza Pálra, s Pálról Istenhez. Így válik Isten műve által az emberi vigasztaló vigasztalttá, a vigasztalt vigasztalóvá. A „vigasztalni“ ige igazi alanya mindig maga az Isten. Az apostol és hívei pedig egyaránt csak Isten művét végzik Isten kegyelméből, a ma-

guk érdemére, de nem a maguk erejéből, s nem a maguk önző hasznára. A keresztény szentnek nem „hajlik maga felé a keze”.

A 6. vers tehát két szinten fejezi ki a kegyelem misztériumát. Elsősorban a hit tanítását foglalja össze: nincs szenvedés természetfölötti cél nélkül. Szent Pál ebből az igazságból él. Élete eseményeit így értelmezi: ha szenved, azért szenved, mert mások vigasztalásra szorulnak; ha örül, azért örülhet, mert mások szenvedtek érte. Így egészül ki az, ami Krisztus szenvedéséből még hiányzik. A második tanulság pedig az, hogy Pál példaadásával meghatározta a keresztény életmódot. Ahogy ő viselkedett adott körülmények között, úgy kell nekünk is viselkednünk. Ez nem moralizálás, hanem az apostoli hagyomány hittételeinek konkrét megjelenési formája. Az első évszázadban élt vándor misszionárius élete megismételhetetlen: Pál élete nem a mienk. De amit tett és ahogy tette, abban nem fölöttünk álló szent és apostol, bár az is, hanem velünk együtt Urának engedelmeskedő, Urát követő tanítvány. A tanító Egyház sem más lényegében, mint az Egyetlen Mestertől tanuló tanítvány, akinek Isten kegyelméből az is feladata lett, hogy pappá, püspökké, pápává válva másokat is tanítson. Az Egyetlen Mester előtt a tanító is tanítvány. Neki sincs más forrása, mint a Szentírás és a szenthagyomány: az egy kinyilatkoztatás, amely nem könyv és nem betű, bár könyvben is szól hozzánk és betűkkel is le van írva, hanem Jézus Krisztus, az Isten levele, aki az élő szív lapjaira írja önmagát az élő Isten Lelkével.

A 6. vers „szolgál” szava csak magyar értelmező toldalék. Pál ige nélkül beszél, mint annyiszor, amikor Krisztus és a kegyelem misztériumait kell kifejeznie: „ha üldöznek (engem), az a ti vigasztalástok és üdvösségetek miatt, végett, javára” (van). Amit „miatt, végett, javára” szóval fordítok, az a sokjelentésű „hüper” prepozíció a görögben, és állítmányul szolgál. Ezt a szót az Oltáriszentség kenyerének értelmezésében is megtaláljuk: „amelyet értetek adok.” Sem ott, sem itt nem fejez ki egyszerű árat vagy szívességet, hanem kifejezi mindazt, ami Krisztus Urunk szándéka volt, amikor az Oltáriszentséget alapította, amikor meghalt és föltámadt „értünk”. Pál tudja és tanítja, hogy egész életünket ennek a krisztusi tanításnak a fényében kell értelmeznünk. Amikor az efezusi halálos csapdában találja magát, nem azt mondja: Miért ver engem az Isten? ahogy egy tisztulatlan, nem újszövetségi istenfogalom hatására, ostoba gyermekkori fenyegetések visszhangjaként sok keresztény mondaná, hanem a halálveszélynek értelmet ad: A ti vigasztalásotokra és üdvösségetekre, attól az Istentől, aki az irgalom és minden vigasztalás Atyja. Az ő szóhasználatában a „minden vigasztalás” is valójában azt jelenti, hogy más, mint vigasztalás nem jön Istentől. A keresztény egész élete, az üldözés is, amit szenved, Isten kezében eszköz, a hívő részéről meg megváltó szolgálat.

Isten eszköze azonban szabadon és szeretetből vállalja, hogy élete, amely egyetlen, soha meg nem ismételt remekműve Istennek, ebben az egyetlenségében Isten céljaiba is beleolvadjon, az egyedül bölcs Istenébe, akinek útjai kifürkészhetetlenek. A pogány a fátum vagy a halál kényszere alatt él. A keresztény szabadon követi a Lelket, veszi fel a Keresztet.

A 7. vers „remény“ szava, azaz Szent Pál reményfogalma azok közé a keresztény fogalmak közé tartozik, amelyeket korunk banalizált és teljesen félreértett. „Remélünk“ egy lottónyereményben, vagy abban, hogy a baj elkerül minket. Pál tudja, hogy az ilyesmi nem remény, csak véletlen: gyerekkoromban úgy mondtuk, mázli vagy pech. Amit Pál és a keresztény remél, az biztos, mert Krisztus már kétezer éve megvalósította. A keresztény remény egyetlen tárgya az üdvösség elérése teljes formájában, a test feltámadásában. Ennél biztosabb biztonság nincs, mert „üdvösség“, „Isten Országá“, „testnek feltámadása“ csak emberi szavak, amelyek véges emberi jelentésükben is Istenről, Jézusról beszélnek. Mint mindig, mikor Istenről beszél, a szó elmarad jelentése mögött. Pál reménye a valóságot értelmezi hitből. Krisztus megváltotta nemcsak az emberiséget, de a teremtett világot is. A valóság, a látható reális valóság, a cinikus valóság azt mondja: Az atyák rég meghaltak, minden a régiben maradt; egyél, igyál, paráználkodj, van már biztos fogamzástámlás; téged nem hajtott el az anyád, de holnap úgyis meghalsz; csak egy nap a világ. A remény azt mondja: Ebben a valóságban, amelyben csak a keresztben meghaló Jézust látom, ebben a valóságban, amelyben az ártatlan gyenge meghal, s a hatalmas hatalma „jogot“ teremt, ebben a valóságban, sőt ennek ellenére hiszem, hogy Isten föltámasztotta Jézust halottaiból, hiszem, hogy a Szentlélek zálogával a feltámadó örök élet vár rám, s már működik bennem. Meghalok, föltámaszt az Isten. Ez az, amit Pál és a keresztények reménynek hívnak.

Ha csak ennyit meg tudnánk mutatni embertársainknak, hogy az Isten nem ver bottal, de bot nélkül sem, hanem ő az Irgalom és minden jó ajándék Atyja, s hogy a mennybe vezető ajtó keskeny ugyan, mint az út, amelyre nyílik, de az ajtó és az út maga Jézus, s hogy az üdvösség nem kivétel, hanem szabály, s hogy a hűség sem sztoikus, magabazárt akarat-akrobatika, hanem Isten ajándéka, és Isten akaratából visszavonhatatlan; ha csak ennyit tudunk életünkben látható valósággá tenni, akkor mi is a hegyre épült város vagyunk, a pogányok fénye, a szomorúak vigasztalója.

Pál szóhasználatára szerint a „tudni“ ige tárgya ilyen összefüggésben mindig keresztény hitigazság. Itt a hitigazság, amit Pál „tud“, azaz Krisztusban való hitéből kikövetkeztetett, az, hogy „mivel a szenvedésben már részesültetek (ami bizonyítja, hogy valóban Krisztus tagjai

vagytok, nemcsak jog szerint keresztiségték által), azért a vigasztalásban is részesülőtök kell". Nem azért, mert ez így méltányos, hanem mert a szenvedés a vigasztalás, ha megértjük a lényegét. A hitigazság mélyebb értelme tehát az, hogy Krisztus „okozza“ az üldözést, mert Őt üldözik a keresztényben, s Krisztus maga a vigasztalás, amikor a keresztény rádöbben erre a misztériumra.

Ha Pál szenvedéséről és életveszélyéről képet akarunk alkotni magunknak, elolvashatjuk az Apostolok Cselekedetei második felét. De első kézből való forrásunk is van. Maga Pál írja le szenvedéseit ebben a levélben (11,22-33). Ennek az efezusi megpróbáltatásnak az igazi borzalma nem a fizikai, hanem a teológiai megkísértetés. Tudjuk, hogy Pál valószínűleg úgy értelmezte apostoli hivatását, hogy Krisztus visszatérte előtt a római birodalom minden nagyobb tartományában keresztény közösségeket kell létrehoznia, hogy így az egész világnak legyen alkalma a megtérésre. Ha Efezusban meghal, akkor a világ, az ő világának nyugati fele hithirdetés nélkül marad az ítélet napjára. Görög szavainak dermedt borzalmából nem halálfélelem árad, hanem önfelismerésének megdöbbenése. Ő, aki az élet Istenének, a halottakat feltámasztó Istennek apostola, gyengeségében halálra mert gondolni, mielőtt még munkáját befejezte volna; vagy ami még rosszabb, elhitte, ha csak egy percre is, hogy Isten félbehagyatja a missziót. Ennek a halálgondolatnak ártatlan változata a filippiekhez írt vallomás (1,24), legnagyobb, önfeláldozó paradox remeke meg az, hogy népéért még Krisztustól is elszakadna, akár kárhozatban is (Róm 9,3). Pál szenvedélyes szavait itt nem lehet egyszerűen szóról-szóra lefordítani. Nem azt mondja: „elfogadtuk a halálos ítéletet“ (mintha az erény lenne), hogy ne magunkban bízunk, mert hiszen „saját kárán tanul az ostoba“. Ezt mondja: „elfogadtuk a halálos ítéletet“ — s ezzel hűtlenné váltunk hitünkhez. Itt ugyanis nem másokért halt volna meg, hanem úgy értette helyzetét, mintha Isten is elhagyta volna. Hogy tényleg erre gondolt, az a 9-10. vers szenvedélyes rapszódijából csendül ki, mint legyőzött kísértés. Amíg diktálja az „apokrima tú thanatú eszhekamen“-t, amíg az íródeák írja, Pálnak van ideje átlátni, hogy mennyire nem méltó keresztényhez ez a „józan, reális helyzetismeret“, s hogy mennyire nem ismeri az Istent. Az igaz Isten, azaz az igazi isteni szándék felismerésének eredménye az, hogy a következő mondatokban nem tud betelni a helyes isteni igék ismétlésével: feltámaszt, megszábadít, remélek Benne, hálát adok neki, ti is hálát adtok. Ennek a misztikus istenélménynek az eredménye az is, hogy nem mer cselekvő igét használni, amelynek tárgya az Isten kellene hogy legyen, hanem így mondja: eukharisztété: hála adassék, általatok, értem . . . Aki „magában bízik“, ezzel a önbizalommal mondja ki a halálos ítéletet. Pál tudja, hogy a legnagyobb bűn az, hogy „magunkban bízunk“. Ezért nem

engedi a galatákat a törvény alá menekülni, még ha az a törvény az Isten első kinyilatkoztatása is. Aki törvényt tart, ha „Isten segítségével“ is, az voltaképpen magában bízik, és Istent akarja adósává tenni. Isten nem az erényes ember adósa, hanem a halottak feltámasztója. Amit Krisztustól kapott új életünkben teszünk, azzal nem jogcímet szerzünk valami másra: Isten igazságosságára, hanem Tőle kapott új életünket éljük. Ez az élet az üdvösség, már itt a földön, s teljessége a feltámasztásban valósul meg. A „régiképpel“ a keresztségben kell meghalnia, nem a fizikai halálfélelemben. Pál most megtalálja önmagát: Isten „halottakkal“ végzi művét. „Megmentett, megment és meg is fog menteni“: teológiai mélységek tárulnak fel a háromszor megismételt ige három idejében. Halálveszély, Krisztus megváltó feltámasztása és a végső feltámasztás asszociációi csendülnek fel benne. A pillanatnyi kétely misztériummá nemesül. Nem Pál halála vagy további élete építi az Egyházat, hanem Isten, akinek Krisztusában Pál él. A világ megtérítésének csodáját erőtlenné apostollal végzi el az Isten, erőtlenné, „halott“ eszközzel. Nem haltam meg, mondja Pál, nem azért, mert Istennek még szüksége van rám, hanem azért, mert Isten a védtelennel, az önmagának meghaló apostollal hívja magához az emberiséget. Ennek az ellenkezője volt gyakran az Egyház buzgó szolgálóinak a tévedése. Azt hitték, az ő okosságukra, bátorságukra, elvhűségükre van szüksége az Istennek, hogy megtartsa az Egyházat. Igaz, a pásztornak, a keresztyének védenie kell nyáját és embertársát. Igaz, hogy építenünk kell; igaz, hogy a rosszat rossznak, a jót jónak kell mondanunk. Igaz, hogy meg kell vallanunk az Emberfiát, és hogy szemtől szembe meg kell intenünk azokat, akik nem járnak „az evangéliumi igazság egyenes útján“. De az ellenállás nem rombolás. Keresztyén okosságunk nem a világ bölcsessége. „Ne álljatok ellen a rossznak . . . Győztek le a rosszat jóval.“ „Pofont kaptál jobbról“ . . . Szent Pál ebben a levélben balról is ütésre tartja az arcát. A korintusiak azonban Isten kegyelmével már nem ütésre emelt, hanem ölelésre tárt karral fogadják.

Ebben az elmélkedésben megkíséreltük kielemezni a sorok közül kiolvasható tényeket. Ha tudjuk, hogy mi rejtőzik az utalások mögött, akkor a magunk szürke életének igazi értékét és igazi dimenzióját is jobban megértjük, és nagyobb hálával tudjuk elfogadni Isten kezéből.

Szabó Ferenc

„ÉRETTÜNK SZEGÉNNYÉ LETT . . .“

Missziós útjain Szent Pál adományokat gyűjtött a jeruzsálemi egyház szegényei számára. Korintusban is gyűjtést indított, és Tituszt bízta meg a befejezésével. A korintusiakhoz írt második levélben Ma-